Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

LAUSUNTO

14.11.2019 KEHA/3771/2019

Eduskunta
Työ- ja elinkeinojaosto

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaoston lausuntopyyntö ja kuuleminen 15.11.2019

Asia: HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020
Teema: PI 32 –Kotouttaminen vuoden 2020 talousarvioehdotuksessa ja kotoutumisen kehittämishaasteet

Maahanmuuttajien työllisyystilanne ja kehitysnäkymät

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan ulkomaalaistaustaisten 18-64-vuotiaiden työllisyysaste on suomalaistaustaisia henkilöitä selvästi alhaisempi. Ulkomaalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Vuonna 2017 ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli koko maassa 53 %, eli 19 prosenttiyksikköä suomalaistaustaista väestöä heikompi, ja Uudellamaalla 55 %, eli 21 prosenttiyksikköä suomalaistaustaista väestöä heikompi. Uudenmaalla on korostunut merkitys maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistämisessä, sillä yli puolet heistä asuu Uudenmaan alueella.

Työhallinnon käytössä olevaan URA-asiakasrekisterijärjestelmään ei syötetä tietoa henkilön taustasta yllämainitulla tavalla, vaan maahanmuuttajien tilannetta tarkistellaan vieraskielisyyden perusteella. Vieraskielisiä ovat henkilöt, joiden äidinkieleksi on määritetty muu kuin suomi tai ruotsi. Työttömiä, vieraskielisiä työnhakijoita oli syyskuun 2019 lopussa koko maassa 32 268 ja Uudellamaalla 17 491. Työttömien työnhakijoiden määrä oli laskenut koko maassa 0,7 % ja Uudellamaalla 1,0 % verrattuna vuotta aiempaan ajanjaksoon. Kaikki työttömät työnhakijat huomioiden, työttömyys laski syyskuussa koko maassa 2,6 % ja Uudellamaalla 1,9 %, eli vieraskielisten työttömien työnhakijoiden määrä väheneminen oli hieman kokonaistyöttömyyttä hitaampaa.

Työttömien työnhakijoiden lisäksi merkittävä osa vieraskielisistä työnhakijoista on työhallinnon tarjoamien kotoutumis- ja työvoimakoulutusten, omaehtoisen opiskelun tai muiden TE-palveluiden piirissä. Kaikkiaan palveluihin osallistui syyskuussa lopussa koko maassa 35 544 ja Uudellamaalla 16 275 vieraskielistä työnhakijaa. Vieraskielisten työnhakijoiden palveluihin hakeutuminen on selvästi suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia työnhakijoita aktiivisempaa. On kuitenkin huomioitava, että vieraskielisten työnhakijoiden koulutustaso on keskimääräisesti suomalaistaustaisia alhaisempaa, joten keskimääräinen koulutustarvekin on suurempi. Vieraskieliset ovat myös nuorempia kuin työnhakijat keskimäärin, ja nuorten osallistuminen työllistymistä edistäviin palveluihin on yleisesti vanhempia työnhakijoita tavallisempaa.

UUDENMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
0295 021 000
www.ely-keskus.fi
Y-tunnus 2296962-1
Kirjaamo
PL 36, 00521 Helsinki
kirjaamo.uusimaa@ely-keskus.fi

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävä on edistää työllistymistä ja erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä edistetään työvoimapolitiikan keinovalikoimalla. Hallitusohjelman keskeisin tavoite on saavuttaa 75 % työllisyysaste ja mahdollista työvoimapotentiaalia etsitään erityisesti esimerkiksi osa-työkykyisistä työntekijöistä sekä maahanmuuttajista.

Tällä hetkellä maahanmuuttajien työllistyminen ei tapahdu toivottavalla tavalla. Kuitenkin eri aloilla on jo nyt nähtävissä työvoimapulaa ja pulaa on esimerkiksi ICT-alan osaajista, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista sekä rakennusalan työntekijöistä. Työvoimapulaa halutaan paikata työperusteisella maahanmuutolla mutta yhtä tärkeä väylä on kehittää niitä keinoja, joilla täällä asuvat maahanmuuttajat saadaan nykyistä paremmin työmarkkinoille.

Väestörakenteesta voi hyvin yksiselitteisesti päätellä, että pula työntekijöistä kasvaa tulevina vuosina. Taloudellinen kehitys vaikuttaa paljon erityisesti maahanmuuttajien työllistymiseen ja vielä siten, että heikko talouskehitys heikentää nopeimmin maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia ja toisaalta hyvässä taloustilanteessa heidän työllistymisensä tapahtuu muita hitaammin. Huomio kertoo, että koko yhteiskunnassa on tehtävä työtä, jotta työnantajien ja koko yhteiskunnan suhtautuminen maahanmuuttajien työllistämiseen saataisiin kehittymään suotuisampaan suuntaan. Aivan uusi Ahmad Akhlagin tutkimus kertoo, että nykyajan Suomessa vieras nimi vaikuttaa enemmän työn saantiin kuin tavallisesti työllistymisen edellytyksenä pidetty sopiva koulutus ja työkokemus.

Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllisyyden edistämisen toimenpiteet ja resurssit

Uudenmaan ELY-keskus hankkii maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta ja koulutukseen vuosittain käytettävä määräraha on noin 27 miljoonaa euroa. Pääkaupunkiseudun iso kotoutumiskoulutuksen hankintakokonaisuus on kilpailutettu vuonna 2018. Siinä on erityisesti huomioitu omakielisten orientaatiojaksojen tärkeys, erilaiset etenemisvaihtoehdot ja eri maahanmuuttajaryhmien tarpeet.

Pääkaupunkiseudun kotoutumiskoulutuksen kokonaisuudessa on ensimmäisen kerran huomioitu erikseen myös korkeakoulutetut maahanmuuttajat rakenteen sisällä niin, että he voivat edetä omalla koulutuspolullaan. Alkuvaiheen Fast Path –moduuli on kehitetty tukemaan työllistymistä nopeasti englanninkielisille työmarkkinoille heti jakson jälkeen, kun työnhakija on saanut perustiedot suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta.

Pääkaupunkiseudun kotoutumiskoulutus kuten moni muukin Uudenmaan ELY-keskuksen kilpailuttama palvelu on hankittu tulosperusteisesti. Kolme kuukautta koulutuksen jälkeen tarkistetaan ovatko opiskelijat edenneet opintoihin tai työhön. Osa palveluntuottajalle maksettavasta hinnasta määräytyy tulosten perusteella. Nämä ryhmät ovat aloittaneet vasta vuoden 2019 aikana, joten tulostietoja ei vielä ole saatavissa. Viime vuosina kotoutumiskoulutuksen kehittämiskohteita ovat olleet koulutuksen laatu, valvonta sekä yhteistyö palveluntuottajien kanssa.

Omakielisiä orientaatiojaksoja on testattu hankkeissa eri puolilla maata ja niistä on saatu erittäin hyviä kokemuksia. Yhteiskunnallinen eriarvoistumiskehitys ja mm. kantaväestöä heikompi työllisyysaste osoittavat, että tiedon antamista suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja sen arvopohjasta maahan muuttaneille tulee tehostaa ja kehittää. Ruotsissa

vastaavan yhteiskuntaorientaation (Samhällsorientering) sisällöstä, muodosta ja kestosta säädetään asetuksella. Suomessa yhteiskuntaorientaation sisältöjä on ansiokkaasti kehittänyt mm.Suomen Pakolaisapu ry ja sitä on toteutettu osana kotoutumiskoulutusta sekä kuntien järjestämänä. Omakielisen orientaatiojakson juurruttamiseksi olisi myös Suomessa tarpeen saada asetus, jonka tavoitteena olisi tuoda yhteiskuntaorientaatio osaksi kotouttamisjärjestelmää virallisesti ja valtakunnallisesti.

Työvoimakoulutuksena järjestettävässä kotoutumiskoulutuksen vahvuus on, että se voidaan järjestää vastaamaan tulijan lähtötasoa ja tarpeita. Lähtötasoarvioinnin tulokset välitetään TE-toimistolle koulutukseen valintaa varten Koulutusportti –järjestelmällä ja ryhmiä aloitetaan järjestelmään kerääntyvien jonojen perusteella. Vuoden 2018 alussa luku- ja kirjoitustaidon koulutus siirtyi OKM:n vastuulle ja erilaisen rahoitusjärjestelmän vuoksi reagoiminen koulutuksen tarpeeseen ei ole ollut yhtä helppoa.

Uudellamaalla kotoutumiskoulutuksen rakenne on suunniteltu siten, että Helsingin, Espoon ja Vantaan osaamiskeskusten tarjonta voidaan sovittaa yhteen kotoutumiskoulutuksen rakenteen kanssa. Mm. Stadin osaamiskeskuksessa Helsingissä on pystytty hyvin rakentamaan koulutusväyliä myös ammatilliseen koulutukseen. Maahanmuuttajien työllistyminen tapahtuu usein koulutuksen ja osaamisen kehittämisen kautta. Osaamisen tunnistamisen työkaluja on myös kehitetty ja koko koulutusrakenteen monimuotoisuutta on lisätty.

Uudellamaalla maahanmuuttajien osuus kaikista TE-toimiston asiakkaista on merkittävä ja ammatillisen työvoimakoulutuksen opiskelijoista heitä on jopa 40 %. Omaehtoisen opintojen osuus on myös merkittävä, omaehtoisia opintoja voidaan tukea joko kotoutumislain tai julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain perusteella. Työllistymistä tukevina palveluina tarvitaan edelleen mm. työhönvalmennuksen, oppisopimuskoulutuksen ja palkkatuen laajempaa käyttöä ja muokkaamista juuri tälle asiakasryhmälle sopivaksi. Työnantajien kanssa suunnitelluissa koulutuksissa kuten rekry-koulutuksissa koulutus voidaan suunnitella vastaamaan kaikkien osapuolien tarpeita huomioivalla tavalla.

Todennäköisesti tulossa olevat kuntakokeilut vaikuttavat paljon työhallinnon työhön vieraskielisten ryhmien osalta. Palveluiden hankintavastuu jäänee ELY-keskuksille ja todennäköisesti työkenttä monimutkaistuu. Toivomme edelleen, että resurssit sekä TE-toimiston että ELY-keskuksen työhön tulevat olemaan riittävät sekä toimintamenojen että palveluiden hankinnan osalta. Kotoutumiskoulutuksen määrärahat ovat olleet viime vuosina riittävät. On tärkeää, että jatkossakin voidaan turvata hallitusohjelmaan kirjatun tavoitteen toteutuminen, että uudet maahanmuuttajat pääsevät kotoutumiskoulutukseen viimeistään kolmen kuukauden kuluessa oleskelulupapäätöksestä. OECD:n vuonna 2018 julkaisemassa selvityksessä nostettiin esille, että monet maahanmuuttajanaiset jäävät liian pitkäksi aikaa kotiin hoitamaan lapsiaan ja palaaminen koulutukseen ja työhön pääseminen voi olla vaikeaa. Kuntakokeilun vahvuus saattaisi olla siinä, että voitaisiin yhdenvertaisemmin huolehtia myös niistä asiakasryhmistä, jotka ovat vasta palaamassa työmarkkinoille.

Hallitusohjelman mukaisesti maahanmuuttajien työllisyyden parantaminen on yksi keskeinen osa hallituksen työllisyysastetavoitteen (75 %) tavoittelua. Työllisyyden edistämisen ministerityöryhmän Työvoiman maahanmuutto ja kotouttaminen alatyöryhmä valmistelee esityksiä maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllisyyden edistämiseksi ja hallitusohjelman linjausten toteuttamiseksi. Alatyöryhmässä on edustettuina keskeiset ministeriöt, työmarkkinajärjestöt ja kuntia. ELY-keskusten ja TE-toimistojen näkökulmasta

on merkillepantavaa, että ainoassakaan työllisyyden edistämistä työstävässä alatyöryhmässä ei ole ELY-keskusten tai TE-toimistojen edustajia. Kuitenkin maahanmuuttajien työllistymistä edistetään kotoutumiskoulutusta ja muita palveluja hankkimalla ja nykyisessä palvelurakenteessa TE-toimisto on keskeisin maahanmuuttajien työllistymistä edistävä viranomainen Suomessa.

Vs. yksikön päällikkö
Uudenmaan ELY-keskus

Sari Mutka

Maahanmuuttopäällikkö
Uudenmaan ELY-keskus

Jaana Suokonautio

JAKELU Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto

TIEDOKSI Uudenmaan TE-toimisto
Petri Knaapinen
Anna Viitanen
Päivi Sipiläinen
Jaana Suokonautio
Olli Päärnilä